

Leona Drenková,

Syntactic and FSP Aspects of the Existential Construction in Fiction

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglistiky a amerikanistiky, 2007

Posudek vedoucí diplomové práce

Diplomová práce Leony Drenkové se zabývá syntaktickými a aktuálněčlenskými aspekty existenciální konstrukce na materiálu beletrie. Tento dokladový materiál (reprezentovaný 200 doklady rovnoměrně čerpanými ze čtyř autorů) zahrnuje dva funkční styly, autorský narativní monolog a přímou řeč postav reflektující mluvený jazyk. V předložené studii činí přímá řeč nezanedbatelnou složku (27%). V důsledku svých syntaktických a aktuálněčlenských specifik vnáší mluvený jazyk do rozboru speciální problematiku, která zejména v aktuálněčlenské části nemůže být často uspokojivě vyřešena bez záznamu intonace, specifického faktoru mluvené řeči spoluurčujícího s ostatními (linearitou, sémantickou strukturou a kontextovou ne/zapojeností) aktuálněčlenské funkce. Autorka si je tohoto problému vědoma a u příslušných dokladů poukazuje na potenciálnost interpretací (např. ex. 56 na s. 46; AČV otázek). Na jiné případy potenciálnosti upozorňuje v souvislosti s předložkovými frázemi a participií v postavení za nočním podmíněním. V prvním případě jde o potenciálnost adverbialů vs. postmodifikace, zakládající jiné AČV funkce, v druhém o rozlišení postmodifikační funkce od lexikální složky složeného slovesného tvaru.

Analýza existenciální konstrukce vychází ze základní klasifikace na tzv. bare existentials a konstrukce obsahující adverbialní určení. K prvnímu typu autorka řadí nejen konstrukce s nočním podmíněním bez modifikačních struktur, nýbrž všechny doklady bez adverbialních prvků, tedy i s nočními podmíněnými rozvoji. V tom se odchyluje od *Comprehensive Grammar*, v níž označení bare platí i pro noční podmíněný. Autorčino pojetí je plně oprávněno zejména z aktuálněčlenského hlediska, neboť větný člen představuje ve svém distribučním poli jednu aktuálněčlenskou funkci bez ohledu na realizační formu. Mohlo též být vzato v úvahu řešení v *Cambridge Grammar* (bare vs. extended), v němž se k rozšířené existenciální konstrukci přiřazují nejen konstrukce s adverbialními předložkovými vazbami, ale i konstrukce obsahující nefinitní tvary (infinitiv a participia). Zjednodušení problematiky participií je zdůvodněno malým počtem dokladů.

V syntaktickém a aktuálněčlenském rozboru bare existentials je nejdůležitější struktura nočního podmíněního (postmodifikace vs. adverbial, kontextová ne/zapojenost podmíněního, vliv homogenosti / heterogenosti struktury na AČV funkci). Potvrzuje se hlavní, prezentační funkce existenciální konstrukce, uvedení jevu na scénu (téměř 94%), a také převládající heterogenost tematického podmíněního: výskyt kontextově nezapojeného podmíněního je ve srovnání s heterogenním podmíněním zhruba poloviční (tabulka 6, s. 50).

Existenciální konstrukce s adverbialii je traktována z hlediska jejich počtu, pozice a sémantické role ve vztahu k aktuálněčlenské funkci. Koncová pozice je definována jako pozice za nočním podmíněním, a to i v případě postavení adverbialia před diskontinuítní postmodifikací. Mediální pozice je definována jako postavení mezi podmíněním a slovesem. Takto vymezené pozice velmi dobře vystihují status adverbialii z hlediska gramatického slovosledu a aktuálněčlenské funkce: odchylky od gramatického slovosledu v případě diskontinuítní postmodifikace a postavení adverbialia mezi slovesem a podmíněním jsou motivovány stupněm výpovědní dynamičnosti těchto prvků, tj. gramatický slovosledný princip je v těchto případech převážen principem základního rozložení výpovědní dynamičnosti. U počátečních adverbialii byly zjištěny AČV funkce scény (pro adjunktů) a prvků orientovaných k vlastnímu přechodu (disjunktů a konjunktů), a podobně tomu bylo u mediální pozice; zde byl registrován jeden případ specifikace, což je v této pozici výjimečné (šlo o určení v kontrastu). V koncové pozici převládají tematická určení scénická, orientace

k vlastním přechodu je řídká. Ze 46 koncových adverbialíí je specifikace zastoupena 10 výskyty (scéna 35, TrPrO 1), tj. asi 21%. Zajímavé zjištění vyplývá z registrace sémantických rolí: zatímco u tematických lokativních určení značně převažuje koncová pozice, u tematických temporálních je častější pozice iniciální. Celkově je lokativní určení daleko častější než temporální. Na rozdíl od lokativních a temporálních určení v případě jiných sémantických rolí (nečetně zastoupených účelem a výjimkou) se zdá být pozice příslovečného určení pro jeho aktuálněčlenskou funkci určující. Z konstrukcí s adverbialíí byly náležitě vyloučeny věty s vytykáacími příslovci, které byly přiřazeny, pokud neobsahovaly jiné adverbialie, k bare existentials. Lze pro toto řešení najít též syntaktický důvod? Věty s dvěma a třemi příslovečnými určeními mohly být traktovány zvlášť, neboť indikují obsazení více než jedné pozice. Nebo se kromě kombinací disjunktů či konjunktů s adjunkty vyskytly případy více než jednoho adjunktu v téže pozici?

Závěrečný oddíl pojednává o jiných slovesech než *be* (13 výskytů mezi 200 doklady). Autorka bystře konstatuje rozlišení prezentační a existenciální funkce vyplývající z lexikálního významu slovesa, a upozorňuje na časté mediální postavení adverbialia (v 8 případech, tj. všechna mediální adverbialia v konstrukcích s jedním určením byla zjištěna u jiných sloves než *be*). Zdá se, že „slabá“ sémantika a „slabá“ výrazová forma základního existenciálního slovesa nevytváří pro tuto pozici příznivé podmínky.

Práce je doplněna třemi přílohami v celkovém rozsahu téměř 120 stran. První obsahuje rozbor všech příkladů, na němž se zakládají předkládané výsledky, ztabelované v druhé příloze. Velmi účelná je třetí příloha, prezentující souhrnně jednotlivé problematické jevy: *be* + participia, AČV v bare existentials, záporné konstrukce, konstrukce s vytykáacími prostředky, otázky, existenciální konstrukce s adverbialíí (rozšířená prezentační škála) a jiná slovesa než *be*.

Jak vyplývá z předchozího, diplomová práce Leony Drenkové je zpracována na velmi dobré teoretické úrovni (viz např. velmi výstižné vymezení problematiky v kap. 6) s použitím metodologie svědčící o autorčiných výrazných analytických schopnostech a smyslu pro detailní postřehy (např. závěr, že bare existentials s holými či málo rozvitými podměty slouží k docílení dramatického účinku).

Poznámky k jednotlivostem:

Hraje v psaném jazyce roli intonace? Pokud ano, v jakém vztahu je k ostatním faktorům AČV?

Ve výkladech anafory postrádám pojem asociační anafory a její funkce v AČV (např. v souvislosti s ex. 6 na s. 19)

s. 26, ex. 17: *wind* je jméno dějové ?

s. 28, ex. 20: příklad ilustruje anaforickou funkci adverbialního *there*, avšak obsahuje i *there* deiktické; vzhledem k tomu, že se v tomto oddíle mluví o obou základních funkcích adverbialního *there*, měly být do komentáře zahrnuty obě.

s. 40, ex. 47: jde o transformaci *half a moon was shining*, takže uvedené příklady ilustrující *shining* jako složku průběhového tvaru vs. participiální modifikace nejsou v tomto kontextu relevantní (viz též *Cambridge Grammar*, s. 1393-95).

Jsou někde registrovány typy determinace, zejména determinátory signalizující kontextovou zapojenost (vzhledem k tomu, že uvádění jevu na scénu v zásadě předpokládá neurčitou determinaci)?

s. 39, tabulka 4: participia jsou uvedena jako zvláštní typ postmodifikace, ale ex. 45 obsahující participium (s. 39) je uveden mezi příklady ilustrujícími kombinaci adjektivum / kvantifikátor + věta.

s. 49, ex. 59: uvedená interpretace vyžaduje dvě intonační centra (na *must* a *near*); přirozenější se jeví jedno intonační centrum na modálním slovese.

s. 49: charakteristika odpovědí na otázky jakožto struktur vytvářejících příznivé podmínky pro tematizaci podmětu a rematizaci slovesa platí jen pro odpovědi na otázky zjišťovací.

s. 50: the verb loses its competitor, passes into the theme (?) – patrně rheme.

Technická nedopatření:

V příloze I, uvádějící podrobný rozbor jednotlivých dokladů, je někde jen komentář, bez uvedení dokladu (např. 61). Vzhledem k tomu, že číslování příkladů v textu (celkem 117 příkladů) neodpovídá číslování dokladů v příloze (1-200), vyhledání dokladů v příloze je možné jen na základě odkazu na autora a paginaci. Barevné vyznačení vytýkacích prostředků v příloze III e (focalizers), promítnuté do různých odstínů šedi až černi, spíše rychlou orientaci znesnadňuje než urychluje.

Nedostatky v angličtině jsou ojedinělé (např. v interpunkci *however*: s. 15 uprostřed, s. 15/13sh, s. 54/3zd); u nerestriktivních vztahných vět, např. s. 10, pozn. 4, s. 12/10sh; někde vynechání čárky mění význam nerestriktivní v restriktivní: s. 13/3zd: *in FSP where*); v členech (s. 4 *syntactic structure of the subject NP, a special attention, s. 29 different nature, s. 309 final adverbial, s. 53 for list of sentences* aj.

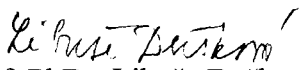
s. 67, ex. 84 *who have set > sat*

s. 4-5: aktuální členění vs. slovosled v české větě *Problematika otázek a prostředků vytýkání je stručně pojednána*.

Závěr:

Diplomová práce Leony Drenkové řeší syntaktickou a aktuálněčlenskou problematiku existenciální konstrukce v jazykově náročných literárních textech, v nichž nejen přímá řeč, ale i narativní složka nezřídka vytvářejí podmínky pro vznik potenciálních interpretací. Autorka se s obtížemi analýzy vypořádala s úspěchem díky velmi dobrým teoretickým a praktickým znalostem a použití adekvátní metodologie. Výše uvedené poznámky se většinou týkají formálních nedostatků; pokud jsou věcné povahy, nejde o hlavní řešenou problematiku, nýbrž o aspekty, do kterých se základní problematika v různých směrech rozbíhá a které vyžadují samostatné studie. K zpracování úkolu, jak je přesně vymezen v kapitole 6, nemám výhrady. Předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou výbornou.

V Praze 14. září 2007


Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.